

Отже, проаналізувавши історію становлення інституту комерційного (фірмового) найменування, можна прийти до висновку, що право на ім'я юридичної особи існувало ще в римському праві. Проте виникнення самого інституту комерційного (фірмового) найменування датують до епохою Середніх віків і пов'язують з діяльністю торгових товариств. Перші законодавчі акти, які регламентували відносини, пов'язані з використанням комерційних найменувань, з'явилися в ХІХ столітті. Важливим кроком для законодавства СРСР, а також УРСР було прийняття Положення про фірму у 1927 р., що на довгий час залишалося єдиним спеціальним нормативним актом у сфері охорони комерційних (фірмових) найменувань. За сучасних умов правова охорона комерційних (фірмових) найменувань в Україні є дещо фрагментарною і не послідовною, що пояснюється відсутністю спеціального нормативного акту у цій сфері.

УКРАЇНСЬКЕ РАДЯНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО З ОХОРОНИ АВТОРСЬКИХ ПРАВ (1917 – 1925 рр.)

Іващенко Віктор Анатолійович,

кандидат історичних наук,

доцент Черкаського національного університету ім. Б.Хмельницького

Актуальність обраної для вивчення теми полягає у тому, що економічний розвиток сучасної України неможливий без вираженої і продуманої політики у сфері інтелектуальної власності. Тому здобутий у радянський період історичний досвід є важливим щодо вдосконалення системи правової охорони інтелектуальної власності.

Аналіз останніх досліджень засвідчує, що окремі аспекти, досліджуваної нами проблеми, знайшли своє наукове висвітлення у працях українських та зарубіжних науковців [1 – 4]. Однак спеціального дослідження, присвяченого вивченню українського радянського законодавства з охорони авторських прав у 1917 – 1925 рр. поки що немає. Цим і зумовлено актуальність порушеної у статті теми. Автор статті ставить за мету проаналізувати українське радянське законодавство з охорони авторського права в окреслений період.

Діяльність радянської влади була спрямована на руйнування попередньої системи авторських правовідносин, усунення монополій у сфері видавничої діяльності. Такий підхід радянської влади

зумовлювався необхідністю формування нового правового поля, яке б відповідало основним радянським постулатам. Ліквідація приватних монополій на видавничу діяльність дозволяла радянській владі контролювати усю поліграфічну промисловість, а фінансові надходження від неї спрямовувати на безпосередні потреби революції [1, 20].

Формування нових правових норм у сфері охорони авторського права здійснювалося централізовано згори для всіх територій, де встановлювалася радянська влада. Першим радянським законом з питань авторського права, що діяв на території українських губерній підконтрольних радянській владі, був декрет ЦВК від 29 грудня 1917 р. «Про державне видавництво». Головною метою декрету була негайна організація та розвиток державної видавничої діяльності, яка була необхідною в умовах жорсткої ідеологічної боротьби. Відповідно до декрету, Народна комісія з просвітництва (далі – Наркомпрос) повинна була розпочати видавничу діяльність насамперед, випустити доступні за ціною широкому загалу видання російських класиків. Наркомпросу було надано право оголошувати державною монополією строком не більше, ніж на 5 років твори, строк дії авторських прав щодо яких закінчився. Вказаний декрет безпосередньо авторських прав не зачіпав, оскільки монополія стосувалася лише тих творів, які навіть за попереднім законодавством вважалися суспільним надбанням [2, 5].

Знищуючи дореволюційну систему авторських правовідносин, радянська влада вдалася до безпрецедентного кроку. Так, наступним радянським законом у сфері авторського права був декрет РНК РРФСР від 26 листопада 1918 р. «Про визнання наукових, літературних, музичних і художніх творів державним надбанням» [2, 8]. Згідно зі ст. 1 цього декрету, об'єктами націоналізації були не лише твори, на які строк охорони авторських прав уже закінчився, як це було передбачено раніше, а будь-які наукові, літературні, музичні, художні твори як опубліковані, так і не опубліковані, зокрема і твори померлих авторів. Поширення та публічне виконання націоналізованих творів здійснювалося лише з дозволу Наркомпросу і виключно на визначених ним умовах. Фактично, згідно з цим декретом спадкоємці або ж інші особи, що на законних підставах набули суб'єктивних майнових авторських на твір, їх позбавлялися. Однак, щоб зняти напругу у літературному середовищі та серед видавців, державою встановлювалася система компенсацій. Видавці, які раніше набули права на такі твори, могли отримати відшкодування понесених витрат.

Автор, чий твір був визнаний державним надбанням, отримував гонорар за кожне видання твору [3, 117].

Зазначимо, що націоналізації підпадали не всі твори. Згідно зі ст. 3 декрету, автори, твори яких не були націоналізовані, зберігали за собою право на розпорядження ними. Радянська влада цілкоміто позбавляла майнових авторських прав спадкоємців, які скасовувалися на підставі прийнятого 28 квітня 1918 р. декрету «Про відміну спадкування» [2, 20]. Однак непрацездатні родичі мали право на утримання в розмірі прожиткового мінімуму, яке виплачувалося зі спадкової маси, до якої включався й авторський гонорар [1, 22–23]. Фактично у досліджуваній нами період єдиним спадкоємцем авторських прав була держава в особі Народного банку. Видавці, які здійснювали друк та продаж ненаціоналізованих творів, повинні були після смерті автора вносити до Народного банку суми, що дорівнювали авторському гонорару померлого, для виплати непрацездатним родичам автора утримання [4, 29; 3, 117–118].

Для ефективного застосування Декрету від 26 листопада 1918 р. було видано інструкцію. Відповідно до її змісту ненаціоналізовані драматичні та музичні твори авторів, які були живими, могли виконуватися лише за їх згодою або за згодою товариства, якому автор довірив захист своїх інтересів [4, 31]. На основі цього декрету Наркомпрос РРФСР оголосив державним надбанням твори 47 письменників та 17 композиторів [3, 117].

Також не залишилася поза увагою і сфера договірних авторських правовідносин. Одним із перших нормативних актів, прийнятих радянською владою, що стосувався регулювання договірних відносин у сфері авторського права, став декрет від 10 жовтня 1919 р. «Про припинення дії договорів про набуття у повну власність творів літератури та мистецтва» [2, 20–22]. Владою скасовувалися договори видавництва з авторами про повну передачу творів у власність видавництва. Передбачалося, що відтепер на будь-який твір, призначений до опублікування, мав бути укладений у письмовій формі видавничий договір, у якому необхідно було вказати кількість екземплярів друкованого твору, розмір посторінкової оплати та строк дії договору [3, 118]. У постанові ВЦВК РРФСР від 22 травня 1922 р. «Про основні особисті майнові права» серед прав громадян, які визнавалися республікою та захищалися її судами, названо і авторські права [2, 22].

Отже, формування української радянської нормативно-правової бази з охорони авторського права у 1917 – 1925 рр. характеризується

відсутністю єдиного спеціального закону у згаданій сфері. У цей період авторські правовідносини регулювалися спеціальними декретами радянської влади, які істотно обмежували права авторів та інших суб'єктів авторського права. Істотних змін зазнала концепція авторського права. Ліквідація приватної власності та монополізація книгодрукування нівелювала значення майнових прав автора, а спадкоємці їх взагалі втрачали.

Список використаних джерел:

1. Гордон М. В. Советское авторское право / М. В. Гордон – Москва: Госюридиздат, 1955. – 232 с.
2. Законы о печати: сборник декретов, постановлений, уставов, инструкций и распоряжений с разъяснениями и хронологическими алфавитными указателями / Сост. Н. М. Николаев. – М, б.г. – 248 с.
3. Довгань Г.В. Становлення та розвиток законодавства України про інтелектуальну власність (історико-правовий аспект): дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01. / Довгань Галина Василівна. – Львів, 2008. – 222 с.
4. Корецкий В. И. Авторские правоотношения в СССР / В. И. Корецкий – Сталинабад : Типография Изда-ва Таджикской ССР, 1959. – 370 с.

ЕТИКО-ПРАВОВІ МЕЖІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Ілляшенко Олена Олександрівна,

*аспірантка Науково-дослідного інституту
інтелектуальної власності НАПрН України*

У сучасних умовах розвитку медицини, коли стало можливо виявити глибинні процеси, які відбуваються в людському організмі, перед медичною наукою постає завдання удосконалити та знайти нові засоби лікування. Історія розвитку і практика медицини свідчить про те, що наукове становлення медицини у більшості випадках залежить від експериментальних методів дослідження. У такий спосіб повною мірою справдилися слова одного з основоположників експериментальної патології Клода Бернара, який стверджував, що медицина є наукою експериментальною. Беручи до уваги з свою наукову концепцію, він вважав, що лабораторія і експерименти для